

РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто зміни спрощеної системи оподаткування та їх вплив на проблему зайнятості населення в Україні. Виділено та проаналізовано фактори, що найбільше впливають на стимулювання зайнятості населення, запропоновано заходи щодо покращення умов існування малого підприємництва на спрощеній системі оподаткування як засіб вирішення проблеми зайнятості населення в Україні.

Аннотация. Рассмотрены изменения упрощенной системы налогообложения и их влияние на проблему занятости населения в Украине. Выделены и проанализированы факторы, влияющие на стимулирование занятости населения, предложены меры по улучшению условий существования малого предпринимательства на упрощенной системе налогообложения как средства решения проблемы занятости населения в Украине.

Annotation. The changes of the simplified system of taxation and their influence on the problem of employment of population in Ukraine are considered. The author selected and analyzed the factors that affect mostly the stimulation of employment, and proposed measures to improve the living conditions of small business for the simplified system of taxation as a means of solving the problem of employment in Ukraine.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, мале підприємництво, єдиний податок, єдиний соціальний внесок, податок на додану вартість (ПДВ).

На сьогодні мале підприємництво є засобом для існування та стимулом для самореалізації багатьох людей як в Україні, так і у світі в цілому. Малі підприємства є передумовою створення нових робочих місць та зміцнення економіки як регіонів, так і країни в цілому.

Удосконалення системи оподаткування малих підприємств України в сучасних умовах постає дуже важливою проблемою, вирішення якої суттєво вплине на подальший розвиток підприємництва, створення нових робочих місць та поповнення державного бюджету.

Метою роботи є розгляд змін щодо спрощеної системи оподаткування у зв'язку з прийняттям Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності" та розгляд можливого впливу даних змін на зайнятість населення.

Для реалізації поставленої мети ставляться завдання, що пов'язані з розглядом основних змін щодо функціонування спрощеної системи оподаткування, та передбачається їх аналіз, виявлення тих факторів, що негативно впливали на створення нових робочих місць у минулому та можливі наслідки впливу нового законодавства на зайнятість населення в Україні, розробка пропозицій щодо стимулювання суб'єктів малого підприємництва створювати нові робочі місця.

Темою реформування спрощеної системи оподаткування займалися багато науковців та їй присвячено багато наукових праць вітчизняних вчених, серед яких: Варналій З. С., Василик О. Д., Іванов Ю. Б., Воробйов Ю. М., Коваль Л. П., Гапонюк М. А., Корнієнко Т. Н., Пожидаєва М. А. та ін. Але незважаючи на таку кількість досліджень, дане питання є досить актуальним у зв'язку із прийняттям змін відносно функціонування спрощеної системи оподаткування.

Процвітання будь-якої країни потребує стабільного економічного розвитку та максимальної зайнятості працездатного населення. Саме зайнятість населення та здатність створювати нові робочі місця є головною функцією малого бізнесу. У той час коли на великих підприємствах відбувається звільнення працівників та скорочення робочих місць, малі підприємства не тільки зберігають, але й здатні створювати нові робочі місця. Тому в сучасних умовах реформування податкової системи та внесення змін до Податкового кодексу України важливим питанням стимулювання розвитку через механізми податкового регулювання суб'єктів малого підприємництва задля створення нових робочих місць та нарощування обсягів виробництва.

З цією метою 1 січня 2012 року набув чинності Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності" від 04.11.2011 р. № 4014-VI. Згідно з даним Законом були внесені суттєві зміни в регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва. Порівняльна характеристика даних змін наведена в таблиці [1; 2].

Таблиця

Порівняльна характеристика внесених змін до спрощеної системи оподаткування

	Указ від 03.07.1998 р. № 727/98		Закон України від 04.11.2011 р. № 4014-VI			
Платники	Фізичні особи	Юридичні особи	I група	II група	III група	IV група
Обсяг виручки/Обсяг доходу	обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 500 тис. гривень	обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 1 млн гривень	фізичні особи – підприємці, обсяг доходу яких протягом року не перевищує 150 000 гривень	фізичні особи – підприємці, обсяг доходу яких не перевищує 1 000 000 гривень	фізичні особи – підприємці, обсяг доходу яких не перевищує 3 000 000 гривень	юридичні особи – суб'єкти господарювання, обсяг доходу яких не перевищує 5 000 000 гривень
Кількість найманих працівників	у трудових відносинах з якими протягом року перебуває не більше 10 осіб	за рік середньооблікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб	не використовують працю найманих осіб	не використовують працю найманих осіб або кількість найманих осіб не перевищує 10 осіб	не використовують працю найманих осіб або кількість найманих працівників одночасно не перевищує 20 осіб	середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб
Плата за найману особу	у разі, коли платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці, ставка єдиного податку збільшується на 50 % за кожну особу	у разі, коли платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці, ставка єдиного податку збільшується на 50 % за кожну особу	–	–	–	–
Ставка податку	становить не менше 20 гривень та не більше 200 гривень	6 % – у разі сплати ПДВ, 10 % – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку	у межах від 1 до 10 % розміру мінімальної заробітної плати	у межах від 2 до 20 % розміру мінімальної заробітної плати	3 % доходу – у разі сплати ПДВ, 5 % доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку	3 % доходу – у разі сплати ПДВ, 5 % доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку

Як видно з таблиці, на законодавчому рівні суттєво змінилися критерії застосування спрощеної системи оподаткування. Так, відповідно до даного закону:

підвищено граничний обсяг річного доходу;

збільшено удвічі – з 10 до 20 осіб – гранично допустиму кількість найманих працівників;

скасовано норму щодо збільшення ставки єдиного податку на 50 % за кожного найманого працівника;

змінені ставки єдиного податку, їх розмір тепер залежить від величини мінімальної заробітної плати.

Тобто видно, що до основних факторів, які стримували збільшення робочих місць та кількість зайнятого населення, відносяться:

гранично допустима кількість найманих працівників;

збільшення ставки єдиного податку 50 % за кожного найманого працівника.

Дані фактори мали стримувальний характер, оскільки, з одного боку, держава поставила суб'єктів малого підприємництва у відповідні рамки стосовно кількості найманих працівників, а з іншого – збільшила податковий тягар на роботодавців, встановивши збільшення ставки на 50 % за кожного найманого працівника.

За 14 років існування даної системи оподаткування наразі було переглянуто основні критерії її функціонування. Хоча в Законі № 4014-VI є ще багато невідповідностей, однак він дуже необхідний. Оскільки, по-перше, він зменшує тягар на роботодавців, а по-друге, збільшує гранично допустиму кількість найманих працівників, що, у свою чергу, є стимулом для створення нових робочих місць та нарощення виробництва.

Слід звернути увагу на працю Ковалев Л. П., який вважає, що для перших двох груп платників встановлено досить лояльні умови оподаткування, що проявляються, насамперед, у розмірі ставок: у межах від 1 до 10 % (для першої групи) та у межах від 2 до 20 % (для другої групи) розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року. На його думку, це досить прийнятний рівень податкового навантаження, адже якщо врахувати заплановану на 01.01.2012 р. величину мінімальної заробітної плати у розмірі 1 073 грн, то сума податку, що сплачуватимуть такі підприємці, становитиме від 10,73 грн до 107,30 грн (для першої групи) та від 21,46 грн до 216,60 грн (для другої групи) на місяць. Розглянувши альтернативний варіант зайнятості у

вигляді найманого працівника, бачимо, що у цьому випадку особа, отримуючи зарплату у розмірі середньої в Україні (станом на жовтень 2011 р. – 2 729 грн), буде зобов'язана сплатити до бюджету зі свого доходу майже 400 грн податку з доходів фізичних осіб, що набагато більше, ніж сума єдиного податку [3, с. 245].

Враховуючи вище викладене, можна зробити висновок про те, що особи, які матимуть відповідні кошти та підприємницький хист, будуть самостійно займатися підприємницькою діяльністю, а отже, крім того, що матимуть робоче місце, ще й намагатимуться їх створювати для інших.

Також на сьогодні держава за допомогою чітко розробленої політики зайнятості намагається сприяти самозайнятості особи. Як засіб боротьби з безробіттям самозайнятість забезпечує для неї джерело існування, дозволяє повною мірою використати її індивідуальні фізичні та розумові здібності в будь-якій галузі господарства.

Центри зайнятості й раніше займалися цими питаннями, але активізувалася ця робота з набранням чинності Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", коли в безробітних з'явилася можливість одержати одноразово всю суму допомоги у зв'язку з безробіттям для організації підприємницької діяльності. Незважаючи на те, що такий напрям активної політики зайнятості є відносно новим, заснування власної справи колишніми безробітними набуло певного поширення [4, с. 61].

Водночас слід зазначити, що для платників єдиного податку незмінною залишається вимога щодо сплати єдиного соціального внеску в розмірі, не меншому за мінімальний страховий внесок (34,7 %), сума якого протягом 2012 р. поступово збільшується з 372,33 грн до 393,50 грн, зі збереженням аналогічної тенденції й надалі, за умови зростання рівня мінімальної заробітної плати [5]. Саме єдиний соціальний внесок, який на сьогодні залишається незмінним, є тим фактором, що стримує розвиток малого підприємництва, оскільки залишається досить обтяжливим у фінансовому плані для підприємців. Навіть при розподілі підприємців на групи мінімальний страховий внесок залишається однаковим для всіх груп. Враховуючи дану ситуацію та спираючись на думки науковців [3], слід зазначити, що даний підхід до визначення сум для єдиного соціального внеску є неправильним і таким, що справляє негативний вплив на нововведення.

Погоджуючись із необхідністю забезпечення наповнення Пенсійного фонду, автор водночас вважаємо, що ставка ЄСВ у розмірі 34,7 % є занадто високою для підприємців – платників єдиного податку [3, с. 246]. Зокрема, це найвища ставка зі всіх країн СНД: у Російській Федерації вона становить 26 %, у Грузії – 20 %, у Казахстані – 20 %, у Республіці Таджикистан – 25 % [6, с. 88].

Слід також зазначити, що найбільшого навантаження зазнають платники першої групи, тоді як для фізичних осіб – підприємців третьої групи – така ставка не буде надто обтяжливою, оскільки зазвичай до прийняття Закону вони працювали на загальній системі, за якої базою нарахування був оподатковуваний дохід (різниця між доходом і операційними витратами), відповідно, і платежі ЄСВ зазвичай були досить великими.

Отже, розглянувши Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності", який, на думку автора, матиме значний вплив на проблему зайнятості в Україні, можна стверджувати, що держава зробила значний крок уперед на шляху розбудови інституту малого та середнього бізнесу. Саме цей інститут може стати інструментом подолання безробіття населення шляхом як самозайнятості осіб, так і створення додаткових робочих місць новоствореними підприємцями.

З цією метою можна запропонувати такі шляхи подальшого вдосконалення спрощеної системи оподаткування:

по-перше, необхідно розробити механізм, за допомогою якого ставка ЄСВ буде не однаковою для всіх, а буде залежати від того, до якої групи належить суб'єкт господарювання. Це дозволить зменшити фінансовий тиск на роботодавців;

по-друге, на думку автора, доцільно дозволити підприємцям, що належать до першої групи, використовувати найману працю до 5 осіб. Адаже при цьому збільшиться кількість робочих місць. А другим критерієм – дохід за календарний рік, що передував переходу на єдиний податок, – повинен стримувати платника від незаконного перебування на спрощеній системі оподаткування та мінімізації сум податку;

3) по-третє, максимально забезпечити урахування економічних процесів, зокрема застосування індексації граничних обсягів доходу, встановлених Законом про спрощену систему з урахуванням темпів, інфляції, що, у свою чергу, повинно позитивно позначитися на кількості новостворених суб'єктів господарювання.

Наук. керівн. Коновалов М. І.

Література: 1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності : Закон України від 04.11.2011 р. № 4014-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президент України від 03.07.1998 р. № 727/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 3. Покатаєва О. В. Правові основи функціонування спрощеної системи оподаткування / О. В. Покатаєва // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – 2010. – № 4. – С. 82–90. 4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 5. Коваль Л. П. Зміни у спрощеній системі оподаткування та їх вплив на фінансову безпеку малого підприємництва / Коваль Л. П. // Науковий вісник НТЛУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – 244–249. 6. Дощенко А. В. Підприємництво – шлях до самореалізації [Електронний ресурс] / А. В. Дощенко // Ринок праці та зайнятості населення. – 2011. – № 4. – С. 61–63. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.